

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

RUSYA'NIN AB'YE UYGULADIĞI
GIDA ÜRÜNLERİ AMBARGOSUNUN
ETKİLERİ

M.GÖKHAN KİLİT
İKV Uzmanı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI



RUSYA'NIN AB'YE UYGULADIĞI GIDA ÜRÜNLERİ AMBARGOSUNUN ETKİLERİ

Gökhan Kilit, İKV Uzmanı

Genel Tespitler

- AB'nin Rusya'ya yaptığı tarımsal gıda ürünleri ihracatı, Ağustos 2014-Temmuz 2015 arasında yüzde 43 düşüşle 11 milyar avrodan, 6.3 milyar avro'ya geriledi.
- Avrupa Komisyonu'nun açıkladığı verilere göre ambargodan etkilenen üretim değerinin 5 milyar avro olduğu tahmin ediliyor.
- Rusya ambargosu süresince AB, Rusya'ya yapılan yurtdışı satışların kayıplarını ve ihracat miktarını diğer ana istikametlerde ve alternatif pazarlarda artırarak telafi etmeyi başarmış gibi görünüyor.
- AB yürürlükte olan ambargo süresince mevcut pazarlardaki konumunu güçlendirme ve alternatif pazarlara yönelme çalışmalarına hız verdi. AB, bu dönemde, üçüncü ülkelere yapılan toplam tarımsal gıda ihracatını, bir yıl öncesine kıyasla yüzde 5.7 artırdı.
- AB'nin bu dönemde ihracattaki alternatif pazarlardaki kazanımları, Çin'de yüzde 33, Güney Kore'de yüzde 29, Hong Kong'ta yüzde 19, ABD'de yüzde 16 ve İsviçre'de yüzde 5 olarak kaydedildi.
- AB'nin Arap ülkelerine yaptığı ihracatta da artış gerçekleşti. Başta Mısır (yüzde 26) olmak üzere Birleşik Arap Emirlikleri (yüzde 14) ve Suudi Arabistan'da (yüzde 10) önemli kazanımlar elde edildi.
- Tarımsal ürün ihracatında Pazar yoğunluğu Rusya olan bazı üye ülkelerin diğerlerinden daha fazla etkilendiği görülüyor.
- Polonya bir önceki yılın aynı dönemine göre Rusya'ya gönderdiği meyve ve sebze satışlarında yüzde 99'luk kayıp yaşadı. Polonya sadece Rusya pazarında 1 yıl içerisinde 408 milyon avro kaybetti.
- Estonya, ambargo sonrası yaşadığı yüzde 80 düşüşle 45 milyon avro ihracat gerçekleştirdi. Ambargo öncesi, Estonya süt ürünleri ihracatının yüzde 85'ini Rusya'ya gerçekleştiriyordu.
- Meyve ve sebze ve süt ürünlerinin aksine, toplam et ve hayvancılık ihracatı Ağustos 2014 – Temmuz 2015 döneminde, bir sene önceki döneme oranla yüzde 5 artarak 9.1 milyar avrodan, 9.55 milyar avroya yükseldi.

Rusya 7 Ağustos 2014 tarihinde AB, ABD, Kanada, Avustralya ve Norveç'e gıda ürünleri ticaretinde kısıtlamalar getirdi. 25 Temmuz 2015 tarihinde de Rusya, AB'ye yönelik ithalat yasağını bir yıl daha (Ağustos 2016) uzattığını açıklarken, listeye İzlanda, Lihtenştayn, Arnavutluk ve Karadağ da dahil oldu. Rusya, bununla birlikte 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren Ukrayna'ya gıda ambargosu uygulayacağını açıkladı. Peki, **dünyanın en önemli tarımsal ürün ihracatçısı AB'ye bu yaptırımların bir yıllık etkileri ne oldu?**

Rusya'nın en büyük gıda tedarikçilerinin başında gelen AB, geçtiğimiz 1 yılı nasıl değerlendirdi? Rusya'nın bu konudaki yaptırımların başladığı tarihten itibaren 12 ayı kapsayan Ağustos 2014-Temmuz 2015 döneminde AB'nin nasıl etkilendiğini ve aldığı önlemleri inceleyelim.

AB'nin Rusya'ya yaptığı tarımsal gıda ürünleri ihracatı, Ağustos 2014-Temmuz 2015 arasında yüzde 43 düşüşle 11 milyar avrodan, 6.3 milyar avro'ya geriledi.

AB yürürlükte olan ambargo süresince mevcut pazarlardaki konumu güçlendirme ve alternatif pazarlara yönelme çalışmalarına hız verdi. Çalışmaların etkisini hissetmeye başlayan AB, bu dönemde, üçüncü ülkelere yapılan toplam tarımsal gıda ihracatını, bir yıl öncesine kıyasla yüzde 5.7 artırdı. 2015'in ilk yarısı boyunca da olumlu gelişmeler gösteren sektör, yılın ikinci yarısı da pozitif eğilime devam etti. Temmuz 2015 ihracat rakamları, Temmuz 2014 rakamlarına göre yüzde 8 artış gösterdi.

Rusya ambargosu süresince AB, Rusya'ya yapılan yurtdışı satışların kayıplarını ve ihracat miktarını diğer ana istikametlerde ve alternatif pazarlarda artırarak telafi etmeyi başarmış gibi görünüyor. **AB'nin bu dönemde ihracattaki alternatif pazarlardaki kazanımları, Çin'de yüzde 33, Güney Kore'de yüzde 29, Hong Kong'ta yüzde 19, ABD'de yüzde 16 ve İsviçre'de yüzde 5 olarak kaydedildi.**

Bunun yanında, alınan tedbirler doğrultusunda, AB'nin Arap ülkelerine yaptığı ihracatta da artış gerçekleşti. **Başta Mısır (yüzde 26) olmak üzere Birleşik Arap Emirlikleri (yüzde 14) ve Suudi Arabistan'da (yüzde 10) önemli kazanımlar elde edildi.**

Yasaktan etkilenen sektörlerin Ağustos 2014-Temmuz 2015 döneminde üçüncü ülkelere olan ihracatında; **domuz eti ihracatı değeri bir önceki sene ile karşılaştırıldığında aynı seviyedeysen, büyükbaş hayvan ihracatında yüzde 23 ve kümes hayvanı ihracatında ise yüzde 5 artış gözlemlendi.**

En çok etkilenen sektörlerin başında gelen süt ürünlerinde ise **tereyağı ihracatı yaşadığı ilk şokun ardından zorlukların üstesinden gelerek Orta Doğu pazarında satışların da etkisiyle bir önceki seneye kıyasla yüzde 3 artış gösterdi. Ancak aynı olumlu etkiler maalesef diğer süt ürünlerinde sağlanamadı. Özellikle, peynir ihracatı yüzde 14, yağsız süt tozu ihracatı yüzde 10 ve süt tozu ihracatı da yüzde 24 düşüş yaşadı. Bunun yanında, meyve ve sebzelerde geçen yılın aynı dönemine kıyasla ihracat değeri yüzde 12 geriledi.**

Ambargo öncesi Rusya, AB tarım ürünleri için en önemli ihracat pazarıydı. **AB'deki toplam meyve ve sebze satışının yüzde 29'u, peynir satışının yüzde 33'ü ve tereyağı satışının yüzde 28'i bu pazara gerçekleşiyordu. Ayrıca, Rusya pazarının**



domuz eti, kümes hayvanı eti ve sığır eti için de en önemli tedarikçi yine AB üye ülkeleriydi.

2014 yılında Rusya, AB'den 9.08 milyar avro tutarında tarımsal gıda ürünü ithal ederken, buna karşılık sadece 1.52 milyar avro ihracat gerçekleştirdi. Yani, AB Rusya'ya tarımsal ürün ticaretinde sektörde 7.5 milyar avro ticaret fazlası veriyordu.

Avrupa Komisyonu'nun açıkladığı verilere göre ambargodan etkilenen üretim değerinin 5 milyar avro olduğu tahmin ediliyor. AB'nin bu önemli pazarı kaybetmesi tarımsal gıda zincirindeki sektörlerde ciddi baskı oluştururken, eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile yakın ilişkileri bulunan ve bu çerçevede tarımsal ürün ihracatında Pazar yoğunluğu Rusya olan bazı üye ülkelerin diğerlerinden daha fazla etkilendiği görülüyor.

AB'nin yaşadığı etkileri ve süreçte aldığı tedbirleri meyve ve sebze, süt ürünleri ve et ürünleri olmak üzere 3 başlık altında inceleyebiliriz...

AB'nin Meyve ve Sebze Ticaretini Nasıl Etkiledi?

Rusya yasağının başlangıcını takip eden yılda (Ağustos 2014-Temmuz 2015 dönemi), AB dışındaki marketler için **meyve ve sebzenin toplam ihracat değeri, 2013-2014 yılının aynı dönemine göre yüzde 12 düşüşle 6.99 milyar avrodan 6.16 milyar avroya geriledi.** Rusya'nın satışına hala izin verilen kısıtlı meyve ve sebze ürünlerinde de sert düşüş yaşandı. Söz konusu ürünlerde 1.9 milyar avroluk ihracat değeri, 210 milyon avroya düştü.

Ambargo, meyve ve sebze ticaretinde bazı AB üye ülkelerini diğerlerinden daha kötü etkiledi. Örnek olarak sebze meyve ihracatının yüzde 55'ini Rusya'ya gerçekleştiren Polonya bir önceki yılın aynı dönemine göre Rusya'ya gönderdiği meyve ve sebze satışlarında yüzde 99'luk kayıp yaşadı. Polonya sadece Rusya pazarında 1 yıl içerisinde 408 milyon avro kaybetti. Bu olumsuzluk Polonya'nın Rusya dışındaki pazarlara gerçekleştirdiği rakamlara da yansırken, Polonya genel olarak dış pazarlara olan meyve ve sebze ihracatında yüzde 51 pazar kaybı yaşayarak 393 milyon avroya geriledi.

Litvanya'da durum çok farklı değildi. Yasaktan önce **meyve ve sebze ihracatının yüzde 82'sini Rusya'ya gerçekleştiren Litvanya, bu alandaki ihracat gelirinde yaşadığı yüzde 44'lük düşüşle 426.61 milyon avroya geriledi.** Litvanya bu dönemde 329 milyon avro tutarında sebze meyve ihracatı kaybı yaşadı.

Letonya'nın bu sektörde Rusya'ya gerçekleştirdiği sevkiyat değeri yüzde 47 düşüşle 10.47 milyon avroya geriledi.

Polonya, Litvanya ve Letonya'nın yanında, **sebze ve meyve sektöründeki ihracatının yüzde 43'ünü Rusya'ya gerçekleştiren Belçika'da toplam ihracatında kayıplar yaşadı.** Belçika'da bir önceki seneye oranla yüzde 38 kayıpla sebze ve meyve ihracatında 262.77 milyon avro tutarında ihracat gerçekleştirdi.



Meyve ve Sebze Sektörü İçin AB'nin Önlemleri

Avrupa Komisyonu, Rusya'nın ithalat yasağı karşısında meyve ve sebze sektörüne yönelik **acil durum önlemleri alırken, özellikle pazara yönelik üretim gerçekleştiren çiftçiler için telafi edici önlemler gözetti.** Komisyon, AB pazarındaki meydana gelecek ürün artışını engellemek ve bu nedenle kaynaklanacak fiyatlardaki aşırı düşüşü önlemeyi amaçladı. Çünkü **ambargonun başlaması tam olarak AB'de ürün rekoltesinin fazla olduğu ve bazı meyvelerinde hasat zamanına denk geldi.**

AB'nin bu sektöre yönelik yardım kotası, elma, armut, erik, sofralık üzüm, kivi, domates, havuç, tatlı biber, salatalık, turşuluk salatalık, portakal, mandalina, limon, şeftali ve nektarin ürünlerini içeriyor.

Avrupa Komisyonu, Ağustos 2015'te meyve ve sebze için geçerli olan acil durum önlemlerini 12 ay daha geçerli olacak şekilde uzattı. AB zaten, Rusya'ya ihracatta desteklenmesi için 16 üye ülkede 2011 yılından itibaren bir dizi önlem uyguluyordu. Rusya ambargosunun ardından meyve ve sebze sektörü için alınan önlemler Eylül 2014 itibariyle yürürlüğe girdi. Bu **önemlerin AB bütçesine maliyeti ise yaklaşık 163 milyon avro olarak hesaplandı.**

Komisyon ayrıca, yurtiçindeki tüketimin desteklenmesi adına okullarda meyve dağıtımını sağlayan "Okul Meyve Planı"na yönelik destekler yaparken, alternatif pazarlarla ilgili olarak Amerika, Kanada, Hindistan ve Çin gibi ülkelere yönelik çalışmalar başlattı.

AB'nin Süt Ürünleri Ticareti Nasıl Etkilendi?

Alınan tüm tedbirlere rağmen, süt ürünleri Rusya'nın ambargosundan en çok etkilenen sektör oldu. AB'nin süt ürünleri ihracatı Ağustos 2014-Temmuz 2015 döneminde yüzde 11 gerileyerek 9.33 milyar avroda kaldı. Ağustos 2013-Temmuz 2014 döneminde Rusya'ya 1.36 milyar avroluk süt ürünleri ihracatı gerçekleştiren AB, Ağustos 2014- Temmuz 2015 döneminde yüzde 97'lik düşüşle 40 milyon avro süt ürünleri ihracatı yaptı.

Üye ülkeler arasında süt ürünlerine yönelik en ağır darbeyi Estonya aldı. 8.81 milyar avro toplam süt ürünleri ihracatı bulunan **Estonya, ambargo sonrası yaşadığı yüzde 80 düşüşle 45 milyon avro ihracat gerçekleştirdi. Ambargo öncesi, Estonya süt ürünleri ihracatının yüzde 85'ini Rusya'ya gerçekleştiriyordu.**

Sektörde yaşanan sıkıntıları en çok hisseden diğer ülkeler ise Finlandiya, Litvanya ve Letonya oldu. Finlandiya'nın süt ürünleri ihracatı yüzde 64 azalarak 140 milyon avroya, Litvanya'nın yüzde 47 düşüşle 124 milyon avroya ve Letonya'nın da yüzde 49 düşüşle 31.46 milyon avroya geriledi.

Meyve ve sebze ürünlerinde farklı olarak süt ürünleri sektörünün bu kadar fazla etkilenmesini bir sebebi de AB'nin Nisan 2015'te yıllardır uygulamakta olduğu süt kotalarını kaldırması oldu.



Süt ürünleri sektörü için Avrupa Komisyonu'nun önlemleri

Avrupa Komisyonu Eylül 2014'te tereyağı ve süt tozu için kamu alım süreci ve özel depolama yardımını devreye koydu. AB 2014'un sonunda Estonya, Letonya ve Litvanya için 24 milyon avro tutarında bir yardım paketini kabul etti. Hemen ardından Finlandiyalı üreticiler içinde 10.7 milyon avroluk bir yardım devreye girdi. Ancak bu kısa vadeli yardımlar yeterli olmadı ve bu 4 ülke daha fazla yardım edilmesini talep etmeye devam ediyor.

AB süt ürünleri üreticilerinin Birlik içinde devam eden düşük fiyatlar karşısında desteklenmesi için geçtiğimiz ay açıklanan acil yardım paketi kapsamında 500 milyon avro alacak. Bu destek hem ambargo, hem süt kotalarının kalkması ile oluşan aşırı üretim sonucu ortaya çıkan sorunlara karşı alındı. Tüm AB üye ülkeleri 'hedeflenmiş yardım' adı altında ödenek aldılar ve bunun büyük kısmı doğrudan telafi edici destek olarak süt ürünleri üreticilerine verildi. Paket ayrıca peynir ve süt tozu için özel depolama yardımı ve tarımsal gıda ürünlerine özellikle de süt ve domuz eti ürünleri için yeni pazarlara yönelik ek finansal destekler yer aldı.

AB'nin Et Ürünleri ve Hayvancılık Ticareti Nasıl Etkilendi?

Meyve ve sebze ve süt ürünlerinin aksine, toplam et ve hayvancılık ihracatı **Ağustos 2014 - Temmuz 2015 döneminde, bir sene önceki döneme oranla yüzde 5 artarak 9.1 milyar avrodan, 9.55 milyar avroya yükseldi.**

Bu dönemde İspanya yüzde 44, Almanya yüzde 11 ve Fransa yüzde 8 ile dönem boyunca ürünlerinin ihracat değerlerinde keskin bir artış ortaya koydular. Fakat yine aynı şekilde en çok zarar gören ve alternatif pazar bulamayan ülkeler Rusya'ya en çok bel bağlayan üye ülkeler oldu.

Letonya aynı dönem boyunca ihracat gelirinde yüzde 42 oranında düşüş yaşayarak 7.50 milyon avroya ve Litvanya yüzde 41 düşüşle 54.1 milyon avroya gerilerken, Polonya da yüzde 23 kayıpla 551.5 milyon avro ihracat gerçekleştirdi. Rusya ambargosu öncesi Ağustos 2013- Temmuz 2014 döneminde toplam et ve hayvancılık ürünleri ihracatının Litvanya yüzde 79, Letonya yüzde 76, Estonya yüzde 50, Slovakya yüzde 41 ve Finlandiya ise yüzde 27'sini Rusya'ya gerçekleştiriyordu.

AB domuz eti üreticilerinin, Rusya ithalat yasağının yanında Polonya, Litvanya, Letonya ve Estonya'daki hayvan hastalığı nedeniyle Ocak 2014'ten beri ihracatlarında duraksama yaşadıklarını da eklemek gerekir.

Et ürünleri ve hayvancılık sektörü için AB'nin önlemleri

Birkaç ay boyunca çağrılara karşı direnen **Komisyon, sonunda Mart 2015'te domuz eti için özel depolama yardımını geliştirdi.** Fakat yardım plan 8 hafta sonra sona erdi. Eylül 2015'te ayında düşük fiyatlar nedeniyle Komisyon domuz eti ve taze hayvansal yağ için yeni bir depolama planı açmaya hazır olduklarını belirtti, fakat hala pazar durumu değerlendirmesi yapıldığından bu eylem hala gerçekleşmedi.



Birçok tüccar ürünleri için alternatif pazarlar bulmuŐ olmasına rağmen, AĞustos 2014'te yürürlüğe giren Rusya yasağının oluŐturduĐu iç pazardaki ürün artıŐı fiyatları düşük tuttu ve kar oranları ambargo öncesi çok iyi geçen 18 ayın ardından geriledi.

Et ve hayvancılık konusunda en çok etkilenen AB  ye devletlerinden **olan Litvanya, Eylül ayında, ABD'nin kapılarını sığır eti, domuz eti, koyun ve keçi eti ithalatına a abileceklerini duyurmasının ardından destek aldı.** Litvanya'nın bu yönde 11 ay süren talebi geç de olsa karŐılanmıŐ oldu.

Değerlendirme

Rusya'nın AB pazarından tarım ve gıda ürünü ithalatını yasaklaması, geçtiğimiz bir yıllık süreçte AB tarım sektörünü etkileyen birçok faktör içinde en dikkate değer olanıydı. YasaĐa ek olarak, süt üretimi kotasının sonlanması, bir takım ürünlerin aŐır üretimi, Çin'in azalan talebi ve avronun gücü; fiyatların düŐmesine katkıda bulunmuŐ ve AB tarım sektörünü yormuŐtu.

Avrupa Komisyonu, sektörün zararlarının karŐılanması yolunda bir takım önlemler olarak bu olumsuz etkinin azalmasına katkıda bulundu ancak, AB'nin ürünler için alternatif bir g zerg h bulunması adına daha çok yol katetmesi gerekiyor. Őimdilik görünen o ki, gıda ve tarım ürünlerindeki yasaklar, Rusya'ya uygulanan ekonomik yaptırımların kaldırılmasına kadar devam edecekmiŐ gibi duruyor. Bu durum, AB tarım sektörünü ve özellikle Rusya'ya ihracat bakımından en çok bel bağlayan ülkeleri, daha yoğun baskının altına sokacaktır.

